

Factors of Collaborative Networks Affecting the Sustainability of the Cooperative Movement in Thailand

Ornwipa Makming^{1*} and Phattarapong Malawal²

1 School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

2 School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

** Corresponding author. E-mail: ornwipa.mak@stou.ac.th*

Abstract

This research aimed to (1) study the level of cooperation networks of the cooperative movement in Thailand and (2) analyze the influence of cooperation network factors on the sustainability of the cooperative movement in Thailand. The research was quantitative, with a sample of 400 cooperative committees and management in Thailand. The instrument used was a 5-level Likert scale questionnaire with a reliability coefficient of 0.963. The statistical methods used to analyze the data included percentages, means, standard deviations, Pearson correlation coefficients, and stepwise multiple regression analysis. The research results showed that (1) the overall cooperation network factor was at a high level, with network support having the highest average score, followed by trust, communication, and participation, respectively; (2) the overall sustainability of the cooperative movement in Thailand was at a high level, with the social aspect having the highest average score, followed by the economic aspect and the management aspect; and (3) the cooperation network factor could collectively predict the sustainability of the cooperative movement in Thailand with statistical significance at the .01 level, explaining 61% of the variance. The most influential variable was trust, followed by network support, participation, and communication, respectively. The research results indicate that cooperation networks are an important mechanism for strengthening the sustainability of the Thai cooperative movement, especially by building trust and support among network partners, thereby increasing the operational potential and stability of cooperatives in the long term.

Keywords: Collaboration Networks, Sustainability, Cooperatives, Social Capital

ปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย

อรวิภา มากมิ่ง^{1*} และภัทรพงศ์ มาลาวัลย์²

1 สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประเทศไทย

2 สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: omwipa.mak@stou.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับเครือข่ายความร่วมมือของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย และ (2) วิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือต่อความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือคณะกรรมการและฝ่ายจัดการของสหกรณ์ในประเทศไทย จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.963 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า (1) ปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการสนับสนุนจากเครือข่ายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือความไว้วางใจ การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมตามลำดับ (2) ความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านเศรษฐกิจ และด้านการบริหารจัดการ และ (3) ปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือสามารถร่วมกันพยากรณ์ความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 61 ตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือความไว้วางใจ รองลงมาคือ การสนับสนุนจากเครือข่าย การมีส่วนร่วม และการสื่อสาร ตามลำดับ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าเครือข่ายความร่วมมือเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ไทย โดยเฉพาะการสร้าง ความไว้วางใจและการสนับสนุนระหว่างภาคีเครือข่าย ซึ่งมีส่วนช่วยเพิ่มศักยภาพการดำเนินงานและความมั่นคงของสหกรณ์ในระยะยาว

คำสำคัญ: เครือข่ายความร่วมมือ, ความยั่งยืน, สหกรณ์, ทูทางสังคม

บทนำ

ขบวนการสหกรณ์ถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยมาอย่างยาวนาน โดยมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจฐานราก ลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ และส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของประชาชนในระดับชุมชน สหกรณ์มิได้เป็นเพียงองค์กรทางเศรษฐกิจ หากแต่เป็นสถาบันทางสังคมที่ยึดหลักการช่วยเหลือตนเอง การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเสมอภาค และการมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงาน (ประสพชัย พสุนนท์, 2556) อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในยุคโลกาภิวัตน์ สหกรณ์ไทยจำนวนไม่น้อยยังประสบปัญหาด้านความยั่งยืน ทั้งในมิติด้านการบริหารจัดการ ความสามารถในการแข่งขัน ความต่อเนื่องของการดำเนินงาน และความเชื่อมั่นของสมาชิก โดยเฉพาะสหกรณ์ขนาดกลางและขนาดเล็กในระดับพื้นที่ซึ่งมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ความรู้ และเครือข่ายสนับสนุน (นัจรินทร์ อัมพรมหา, 2566)

แม้ว่าภาครัฐจะมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของสหกรณ์ผ่านนโยบาย กฎหมาย และงบประมาณ แต่การพึ่งพาการสนับสนุนจากภาครัฐเพียงฝ่ายเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการสร้างความยั่งยืนในระยะยาว เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมมีความผันผวนสูง สหกรณ์จึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการปรับตัว เรียนรู้ และเชื่อมโยงทรัพยากรจากภาคส่วนต่าง ๆ ด้วยตนเอง (OECD, 2020) แนวคิดด้านเครือข่ายความร่วมมือ (collaborative networks) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในงานวิชาการด้านการบริหารรัฐกิจ การพัฒนาองค์กร และการพัฒนาชุมชน ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนขององค์กร โดยเครือข่ายความร่วมมือหมายถึงความสัมพันธ์เชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรหรือกลุ่มต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้ ประสบการณ์ และการสนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและลดข้อจำกัดขององค์กรรายเดี่ยว (Ansell & Gash, 2008; Provan & Kenis, 2008) ในมุมมองของทุนทางสังคม เครือข่ายความร่วมมือมีบทบาทในการสร้างความไว้วางใจ ความผูกพัน และบรรทัดฐานของการทำงานร่วมกัน ซึ่งเอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันและการดำเนินงานอย่างยั่งยืนขององค์กร โดยเฉพาะองค์กรที่ตั้งอยู่บนฐานของสมาชิกและชุมชน เช่น สหกรณ์ (Putnam, 2000) ความเข้มแข็งของเครือข่ายจึงไม่เพียงสะท้อนจำนวนของความร่วมมือ หากแต่รวมถึงคุณภาพของความสัมพันธ์ การสื่อสารอย่างต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริง

สำหรับขบวนการสหกรณ์ เครือข่ายความร่วมมืออาจครอบคลุมตั้งแต่ความร่วมมือระหว่างสหกรณ์ด้วยกันเอง เครือข่ายสหกรณ์ระดับจังหวัดหรือระดับประเทศ ไปจนถึงความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และองค์กรภาคประชาสังคม เครือข่ายเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของสหกรณ์ ทั้งด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด การเข้าถึงแหล่งทุน และการถ่ายทอดองค์ความรู้ (Bryson et al., 2015) อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติสหกรณ์ไทยจำนวนมากยังไม่สามารถสร้างหรือใช้ประโยชน์จากเครือข่ายความร่วมมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากข้อจำกัดด้านความไว้วางใจระหว่างองค์กร ความไม่ต่อเนื่องของการสื่อสาร โครงสร้างการบริหารเครือข่ายที่ไม่ชัดเจน และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ยังอยู่ในระดับจำกัด ส่งผลให้การดำเนินงานของสหกรณ์ยังคงเป็นลักษณะแยกส่วนและขาดพลังเชิงระบบ (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2566)

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่างานวิจัยเกี่ยวกับความยั่งยืนของสหกรณ์ในประเทศไทยส่วนใหญ่มักมุ่งเน้นปัจจัยด้านการบริหารจัดการภายในองค์กร การเงิน หรือบทบาทของภาครัฐ ขณะที่การศึกษาปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือในฐานะกลไกเชิงระบบที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะการอธิบายความสัมพันธ์เชิงอิทธิพลขององค์ประกอบเครือข่าย เช่น ความไว้วางใจ การมีส่วนร่วม การสื่อสาร และการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ ต่อผลลัพธ์ด้านความยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม (Provan & Kenis, 2008; Bryson et al., 2015) ดังนั้น การศึกษาปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ ในเชิงวิชาการ งานวิจัยนี้ช่วยเติมเต็มช่องว่างองค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของเครือข่ายความร่วมมือในการเสริมสร้างความยั่งยืนขององค์กรสหกรณ์ในบริบทประเทศไทย ส่วนในเชิงปฏิบัติ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาสหกรณ์ การออกแบบกลไกการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อยกระดับขบวนการสหกรณ์ไทยให้สามารถดำรงอยู่และเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับเครือข่ายความร่วมมือของของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือต่อความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือส่งผลต่อความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย

หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

หลักการสหกรณ์และบทบาทของขบวนการสหกรณ์

สหกรณ์เป็นองค์กรทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดำเนินงานบนพื้นฐานของการรวมกลุ่มโดยสมัครใจของสมาชิก เพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักประชาธิปไตย ความเสมอภาค และความเป็นธรรม (เอนก ถนอมทรัพย์, 2549) หลักการสหกรณ์สากลเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก การบริหารจัดการแบบประชาธิปไตย และความรับผิดชอบต่อชุมชน ซึ่งทำให้สหกรณ์แตกต่างจากองค์กรธุรกิจทั่วไป เพราะไม่ได้มุ่งแสวงหากำไรสูงสุด แต่ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตและประโยชน์ร่วมของสมาชิก (วิฑูรย์ วิทโยภาส, 2564) ในบริบทประเทศไทย สหกรณ์มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจฐานราก โดยช่วยเพิ่มอำนาจต่อรอง ลดต้นทุนการผลิต และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจแก่สมาชิก อย่างไรก็ตามการดำรงอยู่ของสหกรณ์ในระยะยาวจำเป็นต้องอาศัยความสามารถในการปรับตัว การบริหารจัดการที่ดี และการเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่ายภายนอก

แนวคิดเครือข่ายความร่วมมือ

แนวคิดเครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative Networks) อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่ทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วม โดยมีการแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้ และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน เครือข่ายช่วยให้องค์กรสามารถเพิ่มศักยภาพและลดข้อจำกัดที่เกิดจากการดำเนินงานเพียงลำพัง แนวคิดการกำกับดูแลแบบมีส่วนร่วม (Collaborative Governance) ของ Ansell & Gash (2008) ชี้ว่าความร่วมมือที่มีประสิทธิผลต้องอาศัยความไว้วางใจ การสื่อสารที่เปิดเผยม และความร่วมมืออย่างต่อเนื่องของทุกฝ่าย ขณะที่แนวคิดการกำกับดูแลเครือข่าย (Network Governance) ของ Provan & Kenis (2008) เน้นว่าความชัดเจนของโครงสร้างเครือข่าย บทบาทของสมาชิก และรูปแบบการบริหารเครือข่าย มีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของเครือข่าย สำหรับสหกรณ์ เครือข่ายความร่วมมืออาจเกิดขึ้นในหลายระดับ เช่น เครือข่ายระหว่างสหกรณ์ เครือข่ายระดับจังหวัด เครือข่ายกับหน่วยงานรัฐ และความร่วมมือกับภาคเอกชนหรือสถาบันการศึกษา ซึ่งล้วนเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพการดำเนินงาน

ทฤษฎีทุนทางสังคม

ทฤษฎีทุนทางสังคม (Social Capital Theory) ของ Robert Putnam อธิบายว่าเครือข่าย ความไว้วางใจ และบรรทัดฐานทางสังคม เป็นทรัพยากรที่ช่วยให้บุคคลหรือองค์กรสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทุนทางสังคมช่วยลดความขัดแย้ง เพิ่มความร่วมมือ และเสริมสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน (Mikiewicz, P., 2021) ในบริบทสหกรณ์ ทุนทางสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะสหกรณ์เป็นองค์กรที่ตั้งอยู่บนฐานของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ความไว้วางใจระหว่างองค์กรในเครือข่ายจึงเป็นพื้นฐานของความร่วมมือที่ยั่งยืน และเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความมั่นคงขององค์กรในระยะยาว

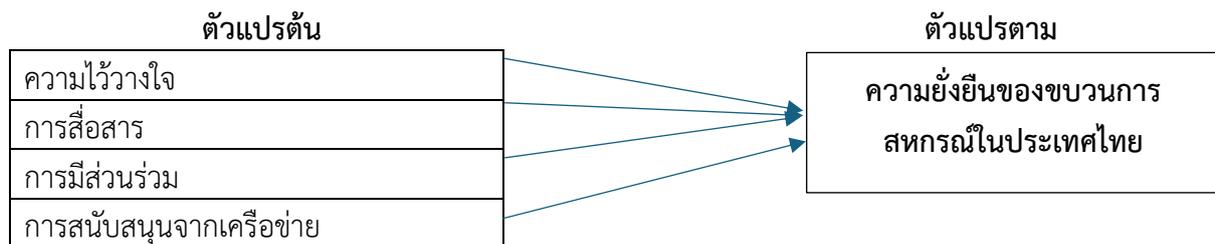
แนวคิดความร่วมมือข้ามภาคส่วน

แนวคิดความร่วมมือข้ามภาคส่วน (Cross-Sector Collaboration) ของ Bryson et al. (2014) อธิบายว่าการที่องค์กรจากภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคมทำงานร่วมกัน จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน และเปิดโอกาสให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ สำหรับสหกรณ์ ความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ช่วยให้สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ ความรู้ด้านการบริหารจัดการ แหล่งทุน และตลาดที่กว้างขึ้น ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของความยั่งยืน

แนวคิดความยั่งยืนขององค์กร

ความยั่งยืนขององค์กร (Organizational Sustainability) หมายถึง ความสามารถในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในระยะยาว โดยครอบคลุมมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และการบริหารจัดการ องค์กรที่ยั่งยืนต้องสามารถสร้างคุณค่าให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และรักษาเสถียรภาพทางการเงิน (สมภาพ จูโลห์, 2567) ในบริบทสหกรณ์ ความยั่งยืนสะท้อนถึงความสามารถในการให้บริการสมาชิกอย่างต่อเนื่อง การรักษาความเข้มแข็งของชุมชน และการบริหารจัดการที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเครือข่ายความร่วมมือมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนองค์ประกอบเหล่านี้

จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วย ตัวแปรต้น คือ เครือข่ายความร่วมมือของของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย ประกอบด้วย ความไว้วางใจ การสื่อสาร การร่วมมือ และการสนับสนุนเครือข่าย และตัวแปรตาม คือ ความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย ดังแสดงในภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มประชากร ได้แก่ คณะกรรมการและฝ่ายจัดการของสหกรณ์ในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (2) ปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือ (3) ความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ และค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคทั้งฉบับเท่ากับ 0.963 การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการผ่านแบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) ได้รับแบบสอบถามคืนจำนวน 400 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ระดับปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือ และความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือส่งผลต่อความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression)

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือส่งผลต่อความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย พบว่า 1) ปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการสนับสนุนจากเครือข่ายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือความไว้วางใจ การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมตามลำดับ 2) ความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านเศรษฐกิจ และด้านการบริหารจัดการ และ 3) ปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือสามารถรวมกันพยากรณ์ความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 61 ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือ พบว่า โดยภาพรวมปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมืออยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.08) สะท้อนว่าสหกรณ์มีความเชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์กับภาคีเครือข่ายอย่างค่อนข้างเข้มแข็ง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การสนับสนุนจากเครือข่าย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย = 4.18) รองลงมาคือ ความไว้วางใจ (ค่าเฉลี่ย = 4.12) สะท้อนถึงความเชื่อมั่นระหว่างองค์กรในเครือข่าย ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำงานร่วมกัน ด้านการสื่อสาร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นกัน (ค่าเฉลี่ย = 4.05) ขณะที่การมีส่วนร่วม แม้มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 3.98) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือ

ปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือ	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับ
ความไว้วางใจ	4.12	0.61	มาก
การสื่อสาร	4.05	0.65	มาก
การมีส่วนร่วม	3.98	0.69	มาก
การสนับสนุนจากเครือข่าย	4.18	0.58	มาก
รวม	4.08	0.55	มาก

2. ความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย พบว่า โดยภาพรวมความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.12) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย = 4.22) สะท้อนว่าสหกรณ์มีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิก และก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในสังคม รองลงมาคือ ด้านเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย = 4.10) ส่วนด้านการบริหารจัดการ (ค่าเฉลี่ย = 4.05) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย

ความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับ
ด้านเศรษฐกิจ	4.10	0.63	มาก
ด้านสังคม	4.22	0.57	มาก
ด้านการบริหารจัดการ	4.05	0.60	มาก
รวม	4.12	0.54	มาก

3. ปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือส่งผลต่อความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน พบว่า ปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือสามารถร่วมกันพยากรณ์ความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 155.27, p < .001$) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.78 และสามารถอธิบายความแปรปรวนของความยั่งยืนได้ร้อยละ 61 ($R^2 = 0.61$) และเมื่อปรับแก้แล้วสามารถอธิบายได้ร้อยละ 60 ($Adjusted R^2 = 0.60$) เมื่อพิจารณาเป็นรายตัวแปร พบว่า ทุกตัวแปรมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงที่สุดคือ ความไว้วางใจ ($\beta = 0.31, p < .01$) รองลงมาคือ การสนับสนุนจากเครือข่าย ($\beta = 0.29, p < .01$) แสดงให้เห็นว่าความเชื่อมั่นระหว่างองค์กรและการได้รับทรัพยากรหรือความช่วยเหลือจากภาคีเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคงและการเติบโตของสหกรณ์ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วม ($\beta = 0.21, p < .01$) และการสื่อสาร ($\beta = 0.18, p < .01$) ก็มีบทบาทสำคัญเช่นกัน สะท้อนว่าการเปิดโอกาสให้สมาชิกและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมเครือข่าย รวมถึงการสื่อสารข้อมูลอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ เป็นกลไกที่ช่วยเสริมสร้างการดำเนินงานอย่างยั่งยืน สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบแนบดัดได้ ดังตารางที่ 3

$$\text{ความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์} = 0.87 + 0.32(\text{ความไว้วางใจ}) + 0.29(\text{การสนับสนุนจากเครือข่าย}) + 0.21(\text{การมีส่วนร่วม}) + 0.18(\text{การสื่อสาร})$$

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอนปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือส่งผลต่อความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย

ตัวแปรพยากรณ์	b	SEb	β	t	p-value
ค่าคงที่ (Constant)	0.87	0.21	—	4.14	.000**
ความไว้วางใจ	0.32	0.05	0.31	6.42	.000**
การสนับสนุนจากเครือข่าย	0.29	0.05	0.29	5.96	.000**
การมีส่วนร่วม	0.21	0.05	0.21	4.28	.000**
การสื่อสาร	0.18	0.05	0.18	3.75	.000**
R = 0.78, R ² = 0.61, Adjusted R ² = 0.60, F = 155.27, p < .001					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

โดยสรุป ผลการวิจัยชี้ชัดว่าเครือข่ายความร่วมมือเป็นกลไกเชิงระบบที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย โดยเฉพาะมิติของความไว้วางใจและการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างมั่นคงในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือโดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนว่าสหกรณ์ไทยมีความเชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์กับภาคีเครือข่ายในระดับที่ค่อนข้างเข้มแข็ง แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านจากการดำเนินงานแบบต่างคนต่างทำไปสู่การทำงานเชิงระบบมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการเครือข่ายของ Provan & Kenis (2008) ที่ชี้ว่าองค์กรที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับภาคีหลายฝ่ายจะมีศักยภาพในการดำเนินงานและการปรับตัวสูงกว่าองค์กรที่ดำเนินงานโดยลำพัง ประเด็นที่น่าสนใจคือ การสนับสนุนจากเครือข่าย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงว่าสหกรณ์ได้รับประโยชน์จากการเชื่อมโยงเครือข่ายอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในด้านทรัพยากร ความรู้ และโอกาสทางการพัฒนา ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดความร่วมมือข้ามภาคส่วน

ของ Bryson et al. (2015) ที่อธิบายว่าเครือข่ายที่เชื่อมโยงภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม จะช่วยเสริมศักยภาพองค์กรผ่านการแบ่งปันทรัพยากรและนวัตกรรม ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อองค์กร ฐานชุมชนอย่างสหกรณ์ที่มักมีข้อจำกัดด้านทุนและองค์ความรู้ ด้านความไว้วางใจ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงเช่นกัน สะท้อนว่าความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรในเครือข่ายตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับทฤษฎีทุนทางสังคมของ Robert Putnam (2000) ที่มองว่าความไว้วางใจเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ ทำให้การทำงานร่วมกันเกิดขึ้นได้อย่างราบรื่น ลดต้นทุนในการประสานงาน และเอื้อต่อการแก้ไขปัญหาาร่วมกันในระยะยาว สำหรับสหกรณ์ซึ่งยึดหลักการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจจึงถือเป็นรากฐานสำคัญของความยั่งยืน ในส่วนของ การสื่อสาร ที่อยู่ในระดับมาก แสดงถึงการมีช่องทางและกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างภาคีเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับกรอบ Collaborative Governance ของ Ansell & Gash (2008) ที่เน้นว่าการสื่อสารอย่างเปิดเผยและสม่ำเสมอเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเข้าใจร่วม ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความร่วมมืออย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม แม้ การมีส่วนร่วม จะยังอยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในบรรดาปัจจัยทั้งหมด สะท้อนว่าการเปิดโอกาสให้สมาชิกหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามา มีบทบาทในกิจกรรมเครือข่ายอาจยังไม่ทั่วถึงหรือยังอยู่ในรูปแบบเชิงสัญลักษณ์มากกว่าการมีส่วนร่วมเชิงลึก สอดคล้องกับ จุมพล อุดมภาคสกุล (2554) ที่พบว่า การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริง เช่น การร่วมตัดสินใจ การร่วมวางแผน และการร่วมประเมินผล ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพของเครือข่ายและเสริมความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในระยะยาว

ผลการวิจัยที่พบว่า ความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทยโดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนว่าสหกรณ์ไทยยังคงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฐานรากได้อย่างต่อเนื่อง แม้จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันก็ตาม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าสหกรณ์มีความเข้มแข็งในบทบาทการเป็นองค์กรของชุมชน สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิก สร้างความร่วมมือ และหล่อหลอมความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม สอดคล้องกับพรรณราย ละตา (2563) ที่กล่าวว่า หลักการสหกรณ์เน้นความเป็นเจ้าของร่วมและการมีส่วนร่วมของสมาชิก สอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคมของ Robert Putnam (2000) ที่ชี้ว่าเครือข่ายและความไว้วางใจในชุมชนช่วยเสริมความเข้มแข็งและเสถียรภาพขององค์กรในระยะยาว รองลงมาคือ ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นกัน สะท้อนว่าสหกรณ์ยังสามารถสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่สมาชิก ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงแหล่งทุน การรวมกลุ่มเพื่อลดต้นทุน หรือการสร้างอำนาจต่อรองทางการตลาด สอดคล้องกับวิฑูร สิมะประเสริฐ (2568) กล่าวว่า สหกรณ์เป็นกลไกสำคัญของเศรษฐกิจฐานราก ที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้ชุมชนในส่วนของด้านการบริหารจัดการ แม้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากแต่ต่ำกว่าด้านอื่นเล็กน้อย อาจสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านทักษะการบริหาร ความรู้ด้านเทคโนโลยี หรือระบบธรรมาภิบาลในบางสหกรณ์ ซึ่งเป็นประเด็นที่พบได้บ่อยในองค์กรขนาดเล็กและขนาดกลาง ผลดังกล่าวชี้ให้เห็นความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้การดำเนินงานของสหกรณ์มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม

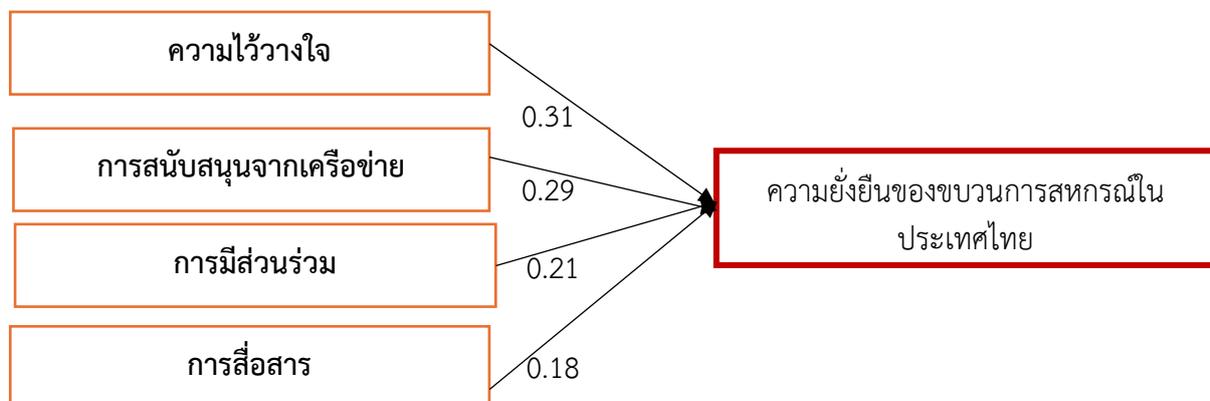
ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอนยืนยันอย่างชัดเจนว่า ปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือมีบทบาทสำคัญต่อความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย โดยแบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของความยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 61 แสดงให้เห็นว่า “ความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย” ไม่ใช่เพียงปัจจัยเสริม แต่เป็นกลไกหลักเชิงโครงสร้างที่สนับสนุนความมั่นคงของสหกรณ์ ตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงที่สุดคือ ความไว้วางใจ สะท้อนว่าความเชื่อมั่นระหว่างองค์กรเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำงานร่วมกัน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีทุนทางสังคมของ Robert Putnam (2000) ซึ่งมองว่า ความไว้วางใจเป็นทรัพยากรทางสังคมที่ช่วย

ลดต้นทุนการประสานงาน เพิ่มความร่วมมือ และเสริมเสถียรภาพขององค์กรในระยะยาว สอดคล้องกับญดาพัชร สุพรรณชาติ (2565) กล่าวว่า สำหรับสหกรณ์ซึ่งดำเนินงานบนหลักการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจจึงเป็นรากฐานของความยั่งยืนอย่างแท้จริง รองลงมาคือ การสนับสนุนจากเครือข่าย แสดงให้เห็นว่าการได้รับทรัพยากร ความรู้ และโอกาสจากภาคีเครือข่ายช่วยเสริมศักยภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดความร่วมมือข้ามภาคส่วนของ Bryson et al. (2015) ที่อธิบายว่าองค์กรที่สามารถเชื่อมโยงความร่วมมือกับหลายภาคส่วนจะมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและนวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งช่วยเสริมความสามารถในการแข่งขันและความอยู่รอดระยะยาว ด้านการมีส่วนร่วม และการสื่อสารแม้มีอิทธิพลรองลงมา แต่ยังมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนว่าการเปิดพื้นที่ให้สมาชิกและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมเครือข่าย รวมถึงการสื่อสารข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยสร้างความเข้าใจร่วมและความผูกพันระหว่างองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิด Collaborative Governance ของ Ansell & Gash (2008) ที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมและการสื่อสารว่าเป็นหัวใจของความร่วมมือนที่ยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย โดยพบว่ามียังค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ความไว้วางใจ การสนับสนุนจากเครือข่าย การมีส่วนร่วม และการสื่อสาร ซึ่งทำหน้าที่เป็นปัจจัยต้นที่มีอิทธิพลต่อ ความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นปัจจัยตาม จากภาพจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบทั้งสี่มีทิศทางความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความยั่งยืน โดยความไว้วางใจเป็นรากฐานของความร่วมมือระหว่างองค์กรในเครือข่าย ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความมั่นคงในระยะยาว ขณะที่ การสื่อสารเป็นกลไกสำคัญในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ และประสบการณ์ระหว่างภาคีเครือข่าย ส่งผลให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการมีส่วนร่วมสะท้อนถึงบทบาทของสมาชิกและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินกิจกรรมในเครือข่าย ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเป็นเจ้าของและความผูกพันต่อองค์กร สำหรับการสนับสนุนจากเครือข่าย ครอบคลุมการได้รับทรัพยากร ความรู้ เทคโนโลยี และโอกาสจากภาคีความร่วมมือ ซึ่งช่วยเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการและการแข่งขันของสหกรณ์ ดังนั้น องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าเครือข่ายความร่วมมือไม่ใช่เพียงความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร แต่เป็นกลไกเชิงระบบที่ประกอบด้วยมิติด้านสังคม การสื่อสาร การมีส่วนร่วม และการสนับสนุน ซึ่งร่วมกันขับเคลื่อนให้ขบวนการสหกรณ์ไทยสามารถดำรงอยู่และเติบโตได้อย่างยั่งยืน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

ภาพที่ 2 แสดงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย โดยพบว่าองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ความไว้วางใจ การสนับสนุนจากเครือข่าย การมีส่วนร่วม และการสื่อสาร ซึ่งทำหน้าที่เป็นปัจจัยต้นที่มีอิทธิพลต่อ ความยั่งยืนของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นปัจจัยตาม จากภาพจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบทั้งสี่มีทิศทางความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความยั่งยืน โดยความไว้วางใจเป็นรากฐานของความร่วมมือระหว่างองค์กรในเครือข่าย ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความมั่นคงในระยะยาว ขณะที่ การสื่อสารเป็นกลไกสำคัญในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ และประสบการณ์ระหว่างภาคีเครือข่าย ส่งผลให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการมีส่วนร่วมสะท้อนถึงบทบาทของสมาชิกและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินกิจกรรมในเครือข่าย ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเป็นเจ้าของและความผูกพันต่อองค์กร สำหรับการสนับสนุนจากเครือข่าย ครอบคลุมการได้รับทรัพยากร ความรู้ เทคโนโลยี และโอกาสจากภาคีความร่วมมือ ซึ่งช่วยเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการและการแข่งขันของสหกรณ์ ดังนั้น องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าเครือข่ายความร่วมมือไม่ใช่เพียงความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร แต่เป็นกลไกเชิงระบบที่ประกอบด้วยมิติด้านสังคม ได้แก่ ความไว้วางใจ การสนับสนุนจากเครือข่าย การมีส่วนร่วม และการสื่อสาร ซึ่งร่วมกันขับเคลื่อนให้ขบวนการสหกรณ์ไทยสามารถดำรงอยู่และเติบโตได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กรมส่งเสริมสหกรณ์ควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของสหกรณ์อย่างเป็นระบบ ไม่ใช่เพียงการสนับสนุนรายองค์กร แต่ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มเชิงเครือข่ายระหว่างสหกรณ์ในระดับพื้นที่ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ
2. ควรสนับสนุนกลไกการเชื่อมโยงสหกรณ์กับภาคีภายนอก เช่น สถาบันการศึกษา ภาครัฐกิจ และองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงองค์ความรู้ เทคโนโลยี และตลาดใหม่ ๆ
3. ควรพัฒนาระบบสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสารกลาง เพื่อให้สหกรณ์สามารถสื่อสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเข้าถึงโอกาสความร่วมมือได้อย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับสหกรณ์

1. สหกรณ์ควรให้ความสำคัญกับการสร้างความไว้วางใจระหว่างองค์กรในเครือข่ายผ่านการทำงานร่วมกันอย่างโปร่งใส มีความรับผิดชอบ และรักษาคำมั่นสัญญา ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความร่วมมือระยะยาว
2. ควรพัฒนากระบวนการสื่อสารภายในเครือข่ายให้มีความสม่ำเสมอ เช่น การประชุมเครือข่าย การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ หรือกลุ่มสื่อสารร่วมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง
3. ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรมเครือข่ายมากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ และประเมินผลการดำเนินงาน
4. สหกรณ์ควรใช้ประโยชน์จากการสนับสนุนของเครือข่ายอย่างเต็มที่ทั้งด้านความรู้ เทคโนโลยี และการตลาด เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนานวัตกรรม

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2566). รายงานผลการดำเนินงานสหกรณ์ประจำปี. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://cpd.go.th/images2/2024/CPD_Annual_Report/CPD_Annual_Report_2566_Edit.pdf

- จุมพล อุดมภาคสกุล. (2554). แนวทางการพัฒนาการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ในจังหวัดแพร่. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ญาดาพัชร สุพรรณชาติ. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจสหกรณ์: กรณีศึกษาสหกรณ์ ออมทรัพย์กรมการพัฒนาชุมชน จำกัด. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นัจรินทร์ อัมพรมหา. (2566). แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนไทย ฮอนด้า จำกัด กรุงเทพมหานคร. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พรรณราย ละตา. (2563). ความยั่งยืนในการดำเนินงานของสหกรณ์การเลี้ยงปลุสสัตว์ กรป.กลาง โพนยางคำ จำกัด. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า, 38(1), 82-92.
- วิฑูร สิมะประเสริฐ. (2568). บทบาทของสถาบันการเงินชุมชนในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจระดับ ฐานราก. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 9(4), 267-281.
- วิฑูรย์ วิทย์ภาส. (2564). หลักการสหกรณ์ต่อวิถีประชาธิปไตย. วารสารวิชาการไทยวิจัยและการจัดการ, 2(1), 122-131.
- สมภพ จูโล่ห์. (2567). การพัฒนาด้านสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์กร. *Journal of Management and Development Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 11(1), 258-295.
- เอนก ถนอมทรัพย์. (2549). การศึกษาบทบาทของสหกรณ์เครดิตยูเนียนในการสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจ ชุมชน (กรณีศึกษาสหกรณ์เครดิตยูเนียนชุมชนคลองจั่น จำกัด). เอกสารรายงานวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูงการบริหารงานภาครัฐและกฎหมายมหาชน รุ่นที่ 5 สถาบัน พระปกเกล้า.
- Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18, 543-571. <https://doi.org/10.1093/jopart/mum032>
- Bryson, J. M., Crosby, B. C., & Bloomberg, L. (2014). Public value governance: Moving beyond traditional public administration and the new public management. *Public Administration Review*, 74(4), 445-456. <https://doi.org/10.1111/puar.12238>
- Bryson, J. M., Crosby, B. C., & Stone, M. M. (2015). Designing and implementing cross-sector collaborations: Needed and challenging. *Public Administration Review*, 75(5), 647-663. <https://doi.org/10.1111/puar.12432>
- Mikiewicz, P. (2021). Social capital and education – An attempt to synthesize conceptualization arising from various theoretical origins. *Cogent Education*, 8(1). <https://doi.org/10.1080/2331186X.2021.1907956>
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2020). *OECD economic outlook 2020*. OECD Publishing.
- Provan, K. G., & Kenis, P. (2008). Forms of network management: Structure, management, and effectiveness. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18, 229-252. <https://doi.org/10.1093/jopart/mum015>
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.